

**АЛГОРИТМ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЕРТОЛЬОТЧИКА
МОРСЬКОЇ АВІАЦІЙНОЇ БРИГАДИ**

Марченко О. Г.

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

Онипченко П. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри тактики авіації льотного факультету
Харківського національного університету Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба
м. Харків, Україна*

Марченко В. В.

*льотчик-штурман в/ч 1688
м. Миколаїв, Україна*

Компетентнісний підхід є парадигмою неперервної освіти, яка гарантує основу та розвиток подальшої військово-професійної діяльності (зокрема охорони морського кордону протяжністю 1355 км). Компетентність охарактеризуємо як системно-інтегративний особистісно-професійний, психічно-динамічний конструкт, сформованість якого проявляється у психологічній та технологічно-оперативній готовності особи до виконання певної діяльності. Зокрема, професійна компетентність військовослужбовця є необхідною та достатньою умовою його успішності та впливовості в межах соціально-професійного простору, які визначені компетенцією (колом обов'язків і повноважень), посадовим функціоналом, службовим потенціалом, соціальним статусом.

Зважаючи на різноманітне призначення військових вертольотів (бойові, транспортно-бойові, транспортні, пошуково-рятувальні, спеціальні та ін.) та характер польотних завдань, важливо визначити інваріантні складники професійної компетентності вертольотчиків. Це ядро компетенцій сформоване із теоретичних знань, «заготовок»

льотних навичок і вмійнь, навколо яких у процесі льотної роботи в частинах і підрозділах різних складових сектору безпеки й оборони України, зокрема Військово-Морських Сил (ВМС) України буде відбуватися «кристалізація» способів професійної діяльності.

Зауважимо, що морська авіація ВМС України є ефективним засобом захисту приморських міст, а також кораблів від нападу ворожої авіації, адже кораблі, що не мають прикриття з повітря, є беззахисними об'єктами, які приречені на знищення. Своєю чергою, морська авіація покликана вирішувати штурмові завдання, зокрема це стосується протичовнової авіації, яка спрямована на атаку ворожих субмарин. Фахівці вважають, що ВМС не може існувати без авіації, саме тому авіація має бути у структурі ВМС. Зауважимо, що історія морської авіації незалежної України розпочинається з 1992 р., причому базовою військовою частиною став 555-й вертолітний полк. Завдання морської авіації конкретизовані в [1], а саме:

- прикриття надводної і підводної обстановки у визначених районах моря;
- стеження та знищення підводних човнів противника;
- пошуково-рятувальне забезпечення сил в морі;
- пошук та знищення підводних диверсійних сил та засобів противника;
- забезпечення наведення на корабельні сили противника своїх ударних сил та видача їм цілевказівок;
- повітряна вогнева підтримка військ берегової оборони;
- перевезення й десантування повітряним та наземним способом тактичних десантів;
- пошук та знищення малорозмірних морських та наземних цілей.

Продуктивність застосування авіації передбачає попередні довготривалі навчання її підрозділів у взаємодії з різними кораблями свого флоту, а також нищення кораблів противника. А оскільки захист кораблів флоту має комплексний характер, що передбачає і захист баз на суходолі, і берегової лінії, то до завдань морської авіації належать взаємодія з морською піхотою, відбиття ударів сухопутних сил противника та ін.

Сьогодні на озброєнні морської авіації є вертольоти штурмові (Ми-24), вертольоти багатоцільові берегової охорони (Ми-14), транспортні, транспортно-бойові (Ми-8) та ін. Зрозуміло, що пілотування кожного типу з них потребує відповідних знань і вмійнь технічної та льотної експлуатації. Як правило, випускники льотних вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) оволодівають навичками пілотування лише одного-двох типів вертольотів (наприклад, у Харківському національному університеті Повітряних

Сил курсанти здійснюють навчальні польоти на вертольотах Мі-2, Мі-8, у Кременчуцькому льотному коледжі Харківського університету внутрішніх справ – на вертольотах Мі-2, Мі-8, АК1-3). Зрозуміло, значну частину професійних компетенцій пілот набуде в подальшому, у процесі «дозрівання» на займаній посаді, оскільки адаптивність навичок і вмінь фахівця полягає в тому, що льотчик набуває їх, навчаючись вчитися, і для досягнення професійної майстерності вирішує значну кількість різноманітних варіантів ситуацій, що робить професіоналізм достатньо гнучким [2].

З урахуванням [3], професійну компетентність вертольотчика будемо розуміти як його льотну кваліфікацію, що набута у процесі реалізації системи фахової підготовки, яка традиційно складається із трьох основних блоків: базової освіти, професійного теоретичного навчання, а також спеціалізації, тобто практичної льотної підготовки, що здійснюється за програмами первинної льотної підготовки та підготовки авіаційних фахівців за призначенням. У цілому у структурі професійної компетентності вертольотчика, яка набута у ВВНЗ, можна виокремити теоретично-знаннєву (когнітивну), практично-діяльнісну (праксеологічну) та особистісну (професійно важливі якості) складові. Так, когнітивна складова професійної компетентності передбачає здатність до використання знань щодо прийняття адекватних рішень в умовах динамічного природного середовища (стихія, погода та ін.) та штучного середовища (система управління та радіолокаційне забезпечення польотів, обладнання систем навігації та посадки, рівень авіаційного та радіоелектронного обладнання, розміри та стан посадочного майданчика тощо).

Праксеологічна основа професійної компетентності вертольотчика забезпечує відпрацювання до автоматизму дій, операцій пілотування. Практично-діяльнісна складова професійної компетентності вертольотчика передбачає належну фізичну підготовленість пілота, причому особливу увагу слід приділити формуванню та вдосконаленню навичок координації, швидкості, плавності рухів, пропорційних м'язових зусиль, широкого розподілу уваги. Діяльнісна складова інтегрує вміння організувати льотну роботу, здійснювати самоконтроль та вносити корективи у свою діяльність.

Зауважимо, що рівень сформованості когнітивної та діяльнісної складових професійної компетентності вертольотчика корелює з рівнями його загальної та професійної освіченості, а також індивідуальними здібностями курсанта, зокрема, силою мотивації, яка є рушійною для процесів особистісного розвитку та професійного становлення, набуття суб'єктного досвіду.

Розглядаючи питання щодо розвитку фізичних якостей, які необхідні для продуктивної льотної діяльності, виокремимо три групи зазначених здібностей:

1) основні фізичні якості – надійне функціонування кардіореспіраторної системи організму, міцний опорно-руховий апарат, сила, швидкість, витривалість, спритність, сміливість, рішучість, дисциплінованість, спортивна майстерність;

2) професійно важливі фізичні якості – окомір, просторове орієнтування, координація рухів, швидкість рухової реакції;

3) спеціальні фізичні якості – стійкість до заколихування, вібраційних впливів, сприйняття радіальних прискорень.

Важливим є розвиток умінь переборювати власні фізичні недоліки, перемагати противника, командно-організаційні здібності до співпраці.

На закінчення зазначимо таке: якщо теоретична база професійної підготовки курсанта залежить від його здібностей до навчання, потягу до оволодіння знаннями, то рівень сформованості практичних навичок пропорційний ступеню залучення до тренувальних процесів. Зрозуміло, що ключовою складовою в системі формування базових професійних компетентностей вертольотчиків є льотне навчання. Навчально-тренувальні заняття проводяться на землі, повітрі та воді і мають на меті закріплення курсантами знань основ аерогазогидродинамики, повітряної навігації, конструкції вертольоту та двигуна, рівня сформованості практичних умінь і навичок, які гарантують впевнену та безпечну льотну експлуатацію вертольоту, а також засвоєння компонентів тактичної підготовки для здійснення маневрів у повітрі та бойового застосування вертольоту на суходолі, береговій лінії та над водною поверхнею.

Література:

1. <https://www.wiki.uk-ua.nina.az>
2. Литвинчук М. І. Від земних технологій льотних екіпажів до технологій космічних. *П'ятирівнева технологія професійної підготовки льотчика: вікова історія, сьогодення та перспективи* : монографія. Харків : ХУПС, 2013. 420 с.
3. Англійсько-український словник авіаційних термінів / уклад. Р. О. Гильченко. Київ : НАУ, 2009. 280 с.